

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК АДАПТИВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ ТА ЇЇ МОБІЛЬНОСТІ В СТРУКТУРІ ПРОБЛЕМИ БЕЗРОБІТТЯ

В статті проаналізовано взаємозв'язок соціально-психологічної адаптованості особистості та її мобільності в структурі проблеми безробіття. Мобільність особистості розглядається як один із видів адаптивної поведінки. Показано, що важливу роль в успішності процесу професійної мобільності відіграє адаптаційний потенціал особистості. Узагальнення різних підходів до розкриття сутності адаптації особистості в умовах безробіття дозволяє зробити висновок про необхідність розуміння цього процесу з системних позицій. Беручи до уваги механізми адаптивних реакцій особистості у відповідь на ситуацію безробіття, доцільним є включення опосередковуючого чинника – адаптаційного потенціалу особистості.

Ключові слова: особистість, мобільність, адаптованість, безробіття.

Постановка проблеми. Безробіття наразі є найгострішою соціально-економічною проблемою, що потребує першочергового вирішення, оскільки вона викликає негативні психологічні зміни особистості. Наслідком безробіття стало виникнення соціальних та психологічних проблем у безробітних осіб, за такими, зокрема, факторами, як невпевненість у завтрашньому дні, неспроможність матеріально забезпечити себе і сім'ю, вимушений вибір професії, яка часто не відповідає уподобанням людини тощо. Тому проблема адаптації особистості до змінних умов конкурентноздатного довкілля розцінюється в сучасній науці як важлива і перспективна.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зв'язки між мобільністю і соціальною адаптацією були об'єктом наукових пошуків М. Мокляка, А. Ручки, А. Кавалерова, М. Буткевича, С. Наумкіної та інших вчених. Мобільність особистості, за переконаннями дослідників, відображає у своєму змісті зміни людиною, соціальною групою свого соціального становища в суспільстві, соціального статусу, місця у соціальній структурі суспільства з різних причин, в тому числі і з причин соціальних змін у самому суспільстві. Якщо переміщення індивіда здійснюється по горизонталі і не ставить його в ситуацію ломки сформованих стереотипів, то соціальна адаптація до змінених умов відбувається з позитивними характеристиками. Якщо ж при вертикальній соціальній мобільності виникають конфлікти між уже сформованими раніше ідеалами, принципами, стереотипами поведінки і новими вимогами до нього, то індивід попадає в ситуацію вибору свого ставлення до запропонованих змін. При висхідній вертикальній соціальній мобільності, коли індивід переміщується з нижчих соціальних ролей і статусів до вищих, процес соціальної адаптації відбувається без будь-яких перешкод, в протилежному разі, тобто при нисхідній

соціальної мобільності, коли індивід втрачає набуті раніше соціальні ролі і статуси, його соціальна адаптація може набирати різних варіантів, супроводжуватися психологічною напругою, перерости у дезадаптацію або ж навіть набути ознак маргінальності, девіантності і інших негативних якостей. Слід відзначити, що мобільність будь-якого різновиду завжди ставить індивіда у нові умови, до яких він повинен адаптовуватися. Як пройде адаптаційний процес - у значній мірі залежить як від характеру і напрямку соціальної мобільності, так і від адаптаційних здібностей, адаптаційної здатності індивіда, його адаптаційного досвіду тощо.

Отже, адаптованість особистості і її мобільність – це такі соціальні процеси, які взаємозумовлюються і детермінуються спільними об'єктивними і суб'єктивними чинниками.

Мета статті – визначити взаємозв'язок соціально-психологічної адаптованості особистості та її мобільності в структурі проблеми безробіття.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. Мобільність – ключове поняття, яке найбільш повно відображає особливості сучасного етапу розвитку людини і суспільства (Л. Богданова, Ю. Дворецька, Р. Пріма, Л. Сушенцева, Є. Іванченко, Е. Зеєр, Л. Горюнова та ін.). Швидкозмінна технологічна основа визначає необхідність постійного пристосування людини до динамічного соціального і професійного середовища (Л. Богданова, А. Шукіна). Узагальнюючи психологічні аспекти класичного тлумачення мобільності в філософських та психологічних працях, зупинимося на доробках Ю. Калиновського, який розглядає мобільність як інтегративну якість особистості, що характеризує її здатність швидко змінювати свій статус або стан у соціальному, культурному або професійному середовищі. До критеріїв оцінки мобільності автор відносив: властивості й якості особистості (відкритість світу, довіру до людей і до себе, гнучкість, оперативність, локалізація контролю, толерантність); вміння (рефлексії, цілепокладання, саморегуляції, самовизначення); здібності (бачити і розуміти сутність змін у соціумі, варіативність і альтернативність розвитку ситуації; конструктивно, продуктивно мислити; проектувати необхідні зміни в мікросоціумі; вирішувати проблеми; адаптуватися до змін).

Дослідження професійної мобільності як психологічного феномену, якому притаманні певні детермінанти формування і динаміки, дозволяє акцентувати увагу на особистісному компоненті означеної проблеми і зробити більш успішним пошук шляхів професійно-особистісної адаптації суб'єктів в мінливому середовищі «конфліктуючих реальностей» (Є. Климов). В цьому контексті досліджуються різні аспекти кризи, яку переживає суб'єкт в процесі професійного самовизначення, становлення, адаптації (Н. Завацька, Е. Зеєр, О. Носков, Є. Пряжнікова, Е. Семанюк та ін.).

Як бачимо, наведене визначення мобільності за своїм змістом характеризує мобільність як здатність людини швидко й ефективно самоорганізовуватися, ефективно працювати, змінюватися відповідно до

життєвих і професійних потреб, адаптуватися до певного соціального середовища та груп. При цьому ми вважаємо, що адаптація особистості – це атрибутивна властивість суб'єктів соціальної життєдіяльності, що реалізується шляхом інтерпретації внутрішніх та зовнішніх інформаційних моделей соціального буття з погляду їхньої відповідності адаптивним установкам, які не суперечать розумінню оточуючої дійсності та були цілеспрямовано сформовані зовні; стихійно засвоєні в процесі соціалізації; відкриті самостійно. Умовно адаптацію як результат можна поділити на адаптованість, неадаптованість та дезадаптованість. Адаптованість – це універсальна форма аналізу і усвідомлення людиною своєї єдності із соціумом, середовищем, довкіллям. Отже, адаптованість можна розглядати як результат або як певне досягнення на рівні особистості [3].

Під особистісною адаптованістю слід розуміти порівняно сталу тенденцію функціонування внутрішнього світу особистості. Оптимальна адаптованість пов'язана з відсутністю тривожності, нейротизму, ригідності. Вітчизняний психолог А. Фурман чітко розмежовує різновиди адаптаційних процесів: адаптивність – як справжня чи відносна гармонійність між суб'єктивними цілями і кінцевими результатами, яка супроводжується позитивними ставленнями (оцінкою, розумінням, прийняття тощо) особистості до навколишнього світу і самої себе; неадаптивність – як більшою чи меншою мірою усвідомлена невідповідність між цілями і результатами діяльності, яка породжує амбівалентні почуття й оцінки, але яка не має психотравмуючого впливу на особистість; дезадаптивність – як певна дисгармонія між цілями і результатами, яка є джерелом психічної напруги, внутрішнього дискомфорту і нестабільності психічних процесів (страх, депресія, фрустрація тощо).

Порушення процесу адаптації або здійснення його соціально несхвалюваними чи асоціальними способами призводить до дезадаптації, тобто порушення здатності особи до адаптації або проходження її в неприйнятних для соціуму формах, до зниження адаптаційного потенціалу особистості [7; 8; 13; 14].

За даними досліджень (С. Добряка, Н. Завацької Н. Коновалової, А. Маклакова, В. Медведєва, С. Посохової) під адаптаційним потенціалом розуміють сукупність якісно своєрідних індивідуально-психологічних властивостей, набір яких неоднаковий в різних дослідженнях. Висновок про стан особистісного адаптаційного потенціалу, який здійснюється на підставі аналізу рівневих характеристик цих властивостей, об'єднаних в групу, викликає складнощі зіставлення досліджень і виділення загальних властивостей, чинників і закономірностей формування адаптаційного потенціалу. Спостерігається суперечність між пояснювальною цінністю даного поняття і неоднозначністю його визначення. Так, адаптаційний потенціал особистості визначається Н. Коноваловою як інтегруюча характеристика психічного здоров'я [13]. Адаптаційний потенціал розглядається при цьому як сукупність внутрішніх чинників, що визначають ефективність адаптаційних змін, який залежить від

багатьох конституціональних, природжених і придбаних чинників, що визначають структуру особистості, і який знаходиться в тісному взаємозв'язку з періодизацією розвитку особистості. Поняття «адаптаційний потенціал» розглядається С. Добряком як синонімічне поняттю «адаптивність» і застосовується для позначення властивості, що виражає можливості особистості до психічної адаптації [7]. Зміст адаптаційного потенціалу конкретизується в дослідженнях А. Маклакова і наповнюється головним чином психофізіологічними і соціально-психологічними характеристиками, такими як нервово-психічна стійкість, яка виділяється як елемент поведінкової регуляції, комунікативні якості, моральна нормативність. Проте, в таких тлумаченнях поза увагою залишається позитивний вплив на адаптаційний потенціал особистості її соціальних зв'язків, особливостей соціальної підтримки – задоволення специфічних соціальних потреб: у близькості, захисті, інформації, практичній допомозі, розрядці та заспокоєнні.

Інші дослідники (В. Медведєв, С. Посохова) серед компонентів адаптаційного потенціалу виокремлюють біопластичний компонент, що відображає еволюційно закріплені доцільні форми життєдіяльності людини і природжені енергетичні ресурси. В цей компонент, зокрема, входять тілесна і біохімічна конституція, нейродинамічна організація з функціональною асиметрією і т.п. Разом з біопластичним компонентом, дослідники розглядають біографічний компонент адаптаційного потенціалу, в якому закладені способи взаємодії особи зі світом, накопичені і освоєні її сім'єю. Проте біопластичний компонент навряд чи можна визнати провідним в структурі адаптаційного потенціалу. В практиці відомі численні випадки, коли порушення фізичного резерву не заважало адаптуватися особі до себе, соціуму і інших умов навколишньої дійсності. З іншого боку, оскільки зміни адаптогенних ситуацій відбуваються стрімко і непередбачувано, то навряд чи біографічний потенціал може забезпечувати повну адаптованість особи протягом всього життєвого шляху. Безперечно, в адаптаційному потенціалі закладена латентність адаптаційних здібностей, своєчасність і вектор реалізації яких залежать не тільки від активності особистості (за С. Посоховою), а й від особливостей її зв'язків з соціумом, рівня соціальної підтримки.

Адаптаційний потенціал особистості доцільно представити як інтегральне утворення, що об'єднує інтраперсональні складові (сферу самосвідомості, індивідуально-типологічні особливості, емоційно-вольову та мотиваційно-ціннісну сферу особистості) та інтерперсональну складову – соціальну підтримку (психологічну, інструментальну) та особливості соціальної інтеграції. В запропонованій структурі адаптаційного потенціалу сферу самосвідомості особистості представляють такі компоненти: самооцінка, локус контролю та ступінь самоприйняття [8]. Важливим аспектом соціальної адаптації є прийняття індивідом соціальної ролі. Ефективність соціальної адаптації суттєво залежить від того, наскільки адекватно індивід сприймає себе і свої соціальні зв'язки: викривлене або недостатньо розвинене уявлення про себе призводить до

порушення адаптації. Розрізняють такі рівні адаптації: спрямований конформізм, коли людина, яка пристосовується, знає, як вона повинна діяти, як повинна поводитися, але ззовні – погоджується з умовами соціального середовища; взаємне терпіння, при якому суб'єкти, що взаємодіють, виявляють взаєморозуміння до цінностей та форм поведінки один одного; акомодация, як найбільш розповсюджена форма соціальної адаптації, виникає на основі терпіння і проявляється у взаємному визнанні людиною цінностей соціального середовища: визнанні середовищем індивідуальних особливостей індивіда; асиміляція або повне пристосування, коли людина повністю відмовляється від своїх попередніх цінностей і приймає систему цінностей нового середовища.

Соціальна адаптація особистості розглядається як процес формування і розвитку її соціальної активності, прояву соціальних, соціально-психологічних, біопсихічних механізмів регуляції життєдіяльності. Це поєднання соціально спрямованої активності особистості з динамікою різних рівнів соціального середовища. Дії, спрямовані на досягнення змін у життєдіяльності, є суттю адаптивної діяльності особистості, що здійснюється для задоволення власних потреб. Функціонування ж особистості в умовах, які не відповідають її індивідуальним потребам, в усуненні невідповідності між характером та особливостями вимог ззовні, з одного боку, та очікуваннями і можливостями суб'єкта – з іншого, є реальним значенням соціальної адаптації особистості.

Соціальна потреба є основною спонукальною силою у формуванні та розвитку соціальної активності, її цілеспрямованої діяльності й адаптації. Соціальна адаптивна потреба, за К. Абульхановою-Славською, може проявитися у двох найсуттєвіших формах: особистість має потребу наблизити свої соціальні цінності, орієнтації, настанови тощо до вимог соціальної ситуації і через цю потребу може адаптуватися до певної ситуації; конкретна соціальна ситуація не створює можливостей для задоволення потреб особистості, і тому її соціальна активність спрямовується на зміну ситуації відповідно до своїх потреб [1].

Соціалізація особистості – безперервний процес її становлення і розвитку. І в цій безперервності значну роль відіграє соціальна адаптація – необхідний механізм соціалізації, який в свою чергу, є передумовою соціально реадaptивного процесу. Соціальна реадaptация постає як специфічна форма соціалізації і тлумачиться як процес зворотного пристосування структур і функцій організму людини до умов зовнішнього середовища. Підготовчий етап соціально адаптивної поведінки припускає відповідний рівень соціалізації особистості, на основі чого й стають можливими відносно стійка поведінка і діяльність особистості в різних соціокультурних ситуаціях [1].

Соціалізація, як багатогранний процес, може виконувати різні функції при реалізації соціальної активності особистості. В одних випадках ступінь соціалізованості особистості може сприяти її соціальній адаптації, в інших – перешкоджати входженню у відносно нове для неї середовище. Це зумовлено, перш за все, тим, що соціальні установки, ціннісні орієнтації і соціальні стереотипи особистості не завжди співпадають з вимогами середовища її

життєдіяльності. Часто ситуація висуває вимоги, що не відповідають надбаним у процесі соціалізації знанням, здібностям, навичкам тощо. Об'єктивна необхідність у соціальній реадаптації спонукає особистість активно набувати якостей, що відповідають певній соціально реадатованій ситуації.

У вітчизняній літературі з соціології та соціальної психології проблема суперечностей у процесах соціалізації і соціальної адаптації особистості висвітлена недостатньо. Отже, управління цими процесами без поглибленого аналізу наявних у них суперечностей стає дуже складним, а іноді й неможливим. Поняття соціальної адаптації відбиває ті аспекти адаптивного процесу людини, які характеризують глибинні моменти його суті і специфіки. Соціальна адаптація як форма соціального руху відіграє специфічну роль. З однієї сторони вона формує власну природу людини, а з другої – створює соціальне середовище, все те, що об'єднується в понятті соціальної дійсності. На основі соціальної адаптації і її компонентів можна досліджувати характер соціального середовища і соціальну природу людини, а також дійсне взаєвідношення між ними. Соціальна адаптація – важливий параметр і водночас інтегральний показник психологічного стану особистості, що функціонально визначає її соціальну компетентність, адекватне сприймання довкілля, вироблення системи ставлень і форм спілкування з оточуючими, здатність до гри, навчання тощо. Традиційно в якості основної функції адаптації виокремлюється пристосовницька, яка є важливим чинником самозбереження особистості. Боротьба за самозбереження, виживання, безумовно, пов'язана із пристосуванням, але соціальна адаптація – це явище більш глибоке, аніж пристосування або ж звикання. Механізм звикання реалізується в міру необхідності і дає змогу людині економити власні ресурси в типових для неї ситуаціях. Адаптація ж – це передусім внутрішньо мотивований процес, який характеризується, в кінцевому підсумку, прийняттям або ж неприйняттям особистістю, що розвивається, зовнішніх і внутрішніх умов існування; а також активність особистості, яка змінюється відповідно до цих умов в бажаному напрямі. Отже, поряд із пристосуванням, функціональне призначення соціальної адаптації полягає у відображенні, насамперед, міжособистісних зв'язків і відносин в процесі життєдіяльності з позиції збереження інтересів як людини, так і соціуму.

Висновки. Соціальна адаптація постає також як умова ефективності діяльності, будь-якого перетворення, а також служить чинником оптимізації і регуляції соціальної взаємодії. В цьому контексті виокремимо нормативно-регулятивну функцію соціальної адаптації. Стимулюючи людей до входження (за допомогою більш зрілих способів) у сферу культурних цінностей, надбань нових норм соціокультурного життя, соціальна адаптація виконує культурологічну функцію. Акцентуючи увагу на функції мобільності соціальної адаптації, зазначимо, що важливу роль відіграють як прийняття індивідом окремих елементів суспільного життя, так і засвоєння мінливого темпу цілісної системи суспільних відносин, а також здатності переживати екстремальні життєві ситуації. Ця функція передбачає, по-перше, засвоєння нових стратегій

поведінки; по-друге, засвоєння нових норм і цінностей, які визначають ці стратегії нормативно і морально придатними для особистості; по-третє, погодження самооцінок і прагнень індивіда не тільки з його можливостями, а й з соціально-економічною реальністю. Відзначимо також функцію прогресування в режимі соціальної адаптації. Адже адаптація дає можливість не тільки виживати, а й гармонійно розвиватися індивіду. Йдеться про успішну репрезентацію особистості в соціумі, про зріст і підвищення її потреб і запитів, а також про підвищення власного рівня організації і культури.

В умовах соціальної невизначеності і відсутності продуктивних моделей соціальної дії розкривається функція стимулювання в процесі адаптації. Це виявляється у здатності людей не тільки усвідомлено орієнтуватися в існуючих ситуаціях, а й вибудовувати адекватні моделі соціальної поведінки і раціонально використовувати різного роду ресурси з метою реалізації своїх потреб і інтересів.

Література

1. Абульханова-Славская К.А. Деятельность и психология личности / К.А. Абульханова-Славская. - М., 1973. - 288 с.
2. Амирова Л.А. Проблема профессиональной мобильности педагога и перспективные ориентиры ее развития /Л.А. Амирова// Образование и наука: журнал теоретических и прикладных исследований Уральского отделения Российской Академии образования. – 2009. – № 8 (65). – С.86-96.
3. Бондаренко О.М. Трансформаційні процеси і соціальна адаптація особистості // Перспективи. – 2001. - № 3 (15). – С.81 – 86.
4. Горюнова Л. В. Профессиональная мобильность специалиста как проблема развивающегося образования: дис ... доктора пед. наук: 13.00.08 / Горюнова Лилия Васильевна. – Ростов-на-Дону. – 2006. – 337 с.
5. Дворецкая Ю. Ю. Психология профессиональной мобильности личности: дис. ... кандидата псих. наук: 19.00.01 / Дворецкая Юлия Юрьевна. – Краснодар, 2007. – 143 с.
6. Дементьева О. М. Формирование социально-профессиональной мобильности студентов в учреждениях среднего профессионального образования : автореф. ... дис. канд. пед. наук : спец. 13.00.08 – теория и методика профессионального образования / О.М. Дементьева. – М., 2009. – 22 с.
7. Добряк С. Ю. Динамика психологической адаптации курсантов на первом и втором году обучения в военном вузе: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / Добряк Сергей Юрьевич. – СПб, 2004. – 202 с.
8. Завацька Н.Є. Психологічні основи соціальної реадaptaції особистості зрілого віку / Наталія Євгенівна Завацька / Автореф. ... дис д-ра психолог. наук., за спеціальністю 19.00.05.- соціальна психологія, психологія соціальної роботи., К., 2010., 44 с.
9. Заславская Т.И. Трудовая мобильность как предмет экономико-социологического исследования // Методологические проблемы

социологического исследования мобильности трудовых ресурсов / Под ред. Т.И. Заславской, Р.В. Рывкиной. – Новосибирск, 1974. – 57 с.

10. Иванченко Є.А. Формування професійної мобільності майбутніх економістів у процесі навчання у вищих навчальних закладах : автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.04 / Є .А. Иванченко. – О., 2005. – 20 с.

11. Игошев Б.М. Организационно-педагогическая система подготовки профессионально мобильных специалистов в педагогическом университете: монография / Борис Михайлович Игошев. – М. : ВЛАДОС, 2008. – 201

12. Калиновский Ю.И. Введение в андрагогику. Мобильность педагога в образовании взрослых: Монография / Ю.И. Калиновский. – М.: Вита пресс, 2000. – 308 с.

13. Коновалова Н. Л. Предупреждение нарушений в развитии личности при психологическом сопровождении школьников: монография / Н.Л. Коновалова. – СПб.: СПб ГУ, 2000. – 229 с.

14. Маклаков А. Г. Личностный адаптационный потенциал: его мобилизация и прогнозирование в экстремальных условиях / А. Г. Маклаков // Психологический журнал. – 2001. – Т. 22, № 1. – С. 16–24.

Транслітерація

1. Abul'hanova-Slavskaya K.A. Deyatel'nost' i psihologiya lichnosti./ K.A.Abul'hanova-Slavskaya, - М., 1973. - 288 s.

2. Amirova L.A. Problema professional'noj mobil'nosti pedagoga i perspektivnye orientiry ee razvitiya /L.A.Amirova// Obrazovanie i nauka: zhurnal teoreticheskikh i prikladnykh issledovanij Ural'skogo otdeleniya Rossijskoj Akademii obrazovaniya. – 2009. – № 8 (65). – S.86-96.

3. Bondarenko O.M. Transformacijni procesi i social'na adaptaciya osobistosti // Perspektivi. – 2001. - № 3 (15). – S.81 – 86.

4. Goryunova L. V. Professional'naya mobil'nost' specialista kak problema razvivayushchegosya obrazovaniya: dis ... doktora ped. nauk: 13.00.08 / Goryunova Liliya Vasil'evna. – Rostov-na-Donu. – 2006. – 337 s.

5. Dvoreckaya YU. YU. Psihologiya professional'noj mobil'nosti lichnosti: dis. ... kandidata psih. nauk: 19.00.01 / Dvoreckaya YUliya YUr'evna. – Krasnodar, 2007. – 143 s.

6. Dement'eva O. M. Formirovanie social'no-professional'noj mobil'nosti studentov v uchezhdeniyah srednego pofessional'nogo obrazovaniya : avtoref. ... dis. kand. ped. nauk : 13.00.08 – teoriya i metodika professional'nogo obrazovaniya / O.M. Dement'eva. – М., 2009. – 22 s.

7. Dobryak S. YU. Dinamika psihologicheskoy adaptacii kursantov na pervom i vtrom godu obucheniya v voennom vuze: dis. ... kand. psihol. nauk: 19.00.07 / Dobryak Sergej YUr'evich. – SPb, 2004. – 202 c.

8. Zvac'ka N.Є. Psihologichni osnovi social'noї readaptacii osobistosti zrilogo viku. / Nataliya Zvac'ka / Avtoref. ...dis d-ra psiholog. nauk., za

special'nisty 19.00.05.- social'na psihologiya, psihologiya social'noi roboti., K., 2010. - 44 s.

9. Zaslavskaya T.I. Trudovaya mobil'nost' kak predmet ehkonomiko-sociologicheskogo issledovaniya // Metodologicheskie problemy sociologicheskogo issledovaniya mobil'nosti trudovyh resursov / Pod red. T.I. Zaslavskoj, R.V. Ryykinoj. – Novosibirsk, 1974. – 57 s.

10. Ivanchenko E.A. Formuvannya profesijnoi mobil'nosti majbutnih ekonomistiv u procesi navchannya u vishchih navchal'nih zakladah : avtoref. dis... kand. ped. nauk : spec.13.00.04 / E.A. Ivanchenko. – O., 2005. – 20 s.

11. Igoshev B.M. Organizacionno-pedagogicheskaya sistema podgotovki professional'no mobil'nyh specialistov v pedagogicheskom universitete: monografiya / Boris Mihajlovich Igoshev. – M. : VLADOS, 2008. – 201

12. Kalinovskij YU.I. Vvedenie v andragogiku. Mobil'nost' pedagoga v obrazovanii vzroslyh: Monografiya / YU.I. Kalinovskij. – M.: Vita press, 2000. – 308 s.

13. Konovalova N. L. Preduprezhdenie narushenij v razvitii lichnosti pri psihologicheskom soprovozhdenii shkol'nikov: monografiya /N.L. Konovalova. – SPb.: SPb GU, 2000. – 229 s.

14. Maklakov A. G. Lichnostnyj adaptacionnyj potencial: ego mobilizaciya i prognozirovanie v ehkstremal'nyh uslovijah / A. G. Maklakov // Psihologicheskij zhurnal. – 2001. – T. 22, № 1. – S. 16–24.

Аксенченко К.Б.

ВЗАИМОСВЯЗЬ АДАПТИВНОСТИ ЛИЧНОСТИ И ЕЕ МОБИЛЬНОСТИ В СТРУКТУРЕ ПРОБЛЕМЫ БЕЗРАБОТИЦЫ

В статье проанализирована взаимосвязь социально-психологической адаптированности личности и ее мобильности в структуре проблемы безработицы. Мобильность личности рассматривается как один из видов адаптивного поведения. Показано, что важную роль в успешности процесса профессиональной мобильности играет адаптационный потенциал личности. Обобщение различных подходов к раскрытию сущности адаптации личности в условиях безработицы позволяет сделать вывод о необходимости понимания этого процесса с системных позиций. Принимая во внимание механизмы адаптивных реакций личности в ответ на ситуацию безработицы, целесообразным является включение опосредующего фактора этого процесса – адаптационного потенциала личности.

Ключевые слова: личность, мобильность, адаптированность, безработица.

Aksentchenko K.B.

INTERDEPENDENCE OF THE PERSONAL ADAPTIVITY AND ITS MOBILITY IN THE STRUCTURE OF THE UNEMPLOYMENT PROBLEM

The article analyzes the relationship between the socio-psychological adaptation of the personality and its mobility in the structure of the unemployment problem. Personality mobility is considered as one of the types of adaptive behavior. It is shown that the adaptive potential of an individual plays an important role in the success of the process of professional mobility. The generalization of various approaches to disclosing the essence of personality adaptation in conditions of unemployment allows us to conclude that it is necessary to understand this process from systemic positions. Taking into account the mechanisms of adaptive personality reactions in response to the situation of unemployment, it is advisable to include the mediating factor of this process - the adaptive potential of the individual.

Key words: *personality, mobility, adaptation, unemployment.*

Аксенченко Кристина Борисівна – аспірант кафедри психології та соціології Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, м. Сєверодонецьк.

УДК 159.98

Белік Н. О.

СКЛАДОВІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ФАХІВЦЯ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ РІЕЛТОРА

У статті представлено психологічні аспекти проблеми готовності майбутнього фахівця до ріелторської діяльності. Зазначається, що її виникнення та розвиток можна розглядати у різних аспектах процесу професіоналізації (соціальному, культурному, соціально-психологічному, психологічному). Йдеться про психологічні особливості ріелторської діяльності, яка висуває специфічні вимоги до фахівця. Йдеться про структуру, зміст психологічної готовності до виконання такої діяльності (як фахової, буденної тощо).

Враховуючи особливості професійно зумовленої структури особистості визначено компоненти психологічної готовності до ріелторської діяльності, яка щонайменше має три складових – предметно-професійна, особистісна, комунікаційна.

Йдеться про особливості співвідношення професійно зумовленої структури діяльності та структури особистості ріелтора (майбутнього фахівця), яка відбита у поняттях кваліфікації, компетенції, психологічної готовності до діяльності. Кваліфікація (формальна та реальна зокрема) є показником рівня сформованості готовності майбутнього фахівця до виконання роботи певного виду і визначається сукупністю соціальних і професійно-кваліфікаційних вимог, які висуваються до його здібностей. Йдеться про внутрішньо професійну та міжпрофесійну кваліфікації ріелторської діяльності, які мають рівні сформованості.